

Elke eerste zondag van de maand gaat deze Nieuwsbrief naar een groot aantal griffiers, adjunct-griffiers en andere medewerkers in en om raadsgriffies. Doelstelling is om “iets juridisch” dat mij afgelopen maand het meest is opgevallen met de lezers te delen, en er waar mogelijk leermomenten uit te halen. Dit alles om zoveel mogelijk gemeenteraden support te bieden bij het juridisch optimaliseren van hun besluitvormingsprocessen en andere werkzaamheden.

Thema voor deze Nieuwsbrief is: woont het raadslid nog in de gemeente?

Vereiste van ingezetenschap

Een raadslid is per definitie inwoner van de gemeente waar betrokkene deel uitmaakt van de raad. Dat is een grondbeginsel met principiële lading. De leden van de raad zijn immers ieder voor zich en gezamenlijk de vertegenwoordiging van de (lees: alle) inwoners van de gemeente. Dat staat in artikel 7 Gemeentewet. Als volksvertegenwoordiger moet je dus in de gemeente wonen. Dat staat in artikel 10 Gemeentewet. Deze plicht staat bekend als vereiste van ingezetenschap. Hieraan moet worden getoetst bij toelating tot de gemeenteraad. Op dat moment moet het raadslid zijn ingeschreven in de Basisregistratie Personen van de betreffende gemeente. En natuurlijk ook daadwerkelijk en aantoonbaar in de gemeente woonachtig zijn. En blijven.

Dat spreekt voor zich. Denken wij.

Nood breekt wet?

Wat als tijdens het raadslidmaatschap de noodzaak ontstaat om wegens de verbouwing van de woning enkele weken buiten de gemeente te moeten wonen? Wat als twijfel ontstaat over de vraag of een raadslid nog wel woont waar hij zegt dat hij woont? Is zo iemand dan nog wel raadslid? Of betekent dit een automatisch einde van het raadslidmaatschap? Niets doen is geen optie. Onderliggende vraag is of het vereiste van ingezetenschap hetzij bikkelhard is hetzij enige ruimte laat om in onvoorziene omstandigheden voor korte tijd buiten de gemeente te wonen en deel uit te blijven maken van de raad. Op deze vraag geeft de Gemeentewet geen antwoord. En moeten wij te rade gaan bij de Kieswet. Hoofdstuk X van deze wet bevat bepalingen die het tussentijdse einde van het raadslidmaatschap regelen.

Toepassing hoofdstuk X Kieswet

Het begint meteen al goed: in artikel X1 lid 1 Kieswet is te lezen dat het einde oefening als raadslid is zodra onherroepelijk vaststaat dat niet langer wordt voldaan aan (in ons geval) het vereiste van ingezetenschap. Leuk dit, maar op welk moment staat dit alles ‘onherroepelijk’ vast? Goede vraag die jarenlang onbeantwoord bleef, maar onlangs in duidelijke bewoordingen is uitgelegd door onze vrienden van de Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State. Beter bekend als: de Afdeling. Het gaat om de Afdelingsuitspraak van 20 augustus 2025, met als vindplaats ECLI:NL:RVS:2025:3959. Een dergelijke Afdelingsuitspraak wordt ingeleid met een beroepsschrift van het betwiste raadslid. Dat beroep richt zich tegen een uitspraak van de gemeenteraad. Die uitspraak vindt zijn grond in artikel X5 lid 3 Kieswet.

Melden of waarschuwen

Van een raadslid dat niet langer voldoet aan het vereiste van ingezetenschap wordt verwacht dat hij dit onmiddellijk meldt aan de raad. Op dat moment is betrokkene raadslid-af en is er een vacature in de raad. Niet iedereen doet in de gegeven omstandigheid zo’n melding. Hetzij uit onwetendheid hetzij uit onwil.

In dat geval ligt het op de weg van de voorzitter om het raadslid (dat nog steeds raadslid is!) schriftelijk te waarschuwen. Dan kan het raadslid alsnog de melding doen óf de waarschuwing aan het oordeel van de raad te onderwerpen.

Raadsbesluit X5 lid 3 Kieswet

In het laatste geval is de raad aan zet. Hij moet een uitspraak doen, in een openbare raadsvergadering. Met als inhoud dat betrokkene wel of niet aan het vereiste van ingezetenschap voldoet. Als het raadsbesluit inhoudt dat nog steeds aan het vereiste van ingezetenschap voldaan is de kous af en leven alle betrokkenen nog lang en gelukkig. Dat wil zeggen: tot de volgende raadsverkiezingen. Als het raadsbesluit inhoudt dat niet meer wordt voldaan aan het vereiste van ingezetenschap is het voor betrokken raadslid duidelijk: het zit erop.

Maar vanaf wanneer zit het raadslidmaatschap erop? En is er nog een rechtsgang mogelijk tegen het raadsbesluit?

Onherroepelijk als sleutelwoord

Terug naar het sleutelwoord 'onherroepelijk': het raadsbesluit is pas onherroepelijk als het niet meer kan worden herroepen. Daarvan is sprake als er 6 weken zijn verstreken na verzending van het raadsbesluit aan het raadslid. En binnen die termijn geen beroep is ingesteld. Daarvan is ook sprake als na tijdig ingesteld beroep de Afdeling zijn uitspraak heeft gedaan.

Er zijn dus twee in de tijd verspreide potentiële momenten waarop kan worden gesproken van het onherroepelijk vaststaan dat geen sprake meer is van voldoen aan het vereiste van ingezetenschap door het raadslid.

Het eerste moment is gelegen na afloop van de beroepstermijn van 6 weken tegen het raadsbesluit. Het tweede moment is de dag waarop de Afdeling zijn uitspraak op het beroep doet.

Tot slot

Gedurende de hele bovenbeschreven periode, te beginnen bij de waarschuwing van de voorzitter, is betrokkene staatsrechtelijk volwaardig raadslid. En kan uit dien hoofde deelnemen aan alle activiteiten van de raad. Ook ontvangt hij al die tijd zijn vergoeding voor werkzaamheden en onkostenvergoeding.

Er kan dus geen sprake zijn van het met terugwerkende kracht onrechtmatig zijn van gedurende die periode genomen raadsbesluiten vanwege het al dan niet raadslid zijn van betrokkene. Het (onherroepelijk) einde van het raadslidmaatschap werkt uitsluitend toekomstgericht.